

Overbestyrelsen.

Marbogen har tidligere (1842 S. 29) kortelig berørt den bekjendte, i en Række af Aar under Forhandling staaende, Sag angaaende en Omdannelse af den Overbestyrelse som hidtil har været ført, dels af den kongelige Universitetsdirektion, dels af det kongelige danske Kancelli, af tvende vigtige Forgøreninger af Statens Anliggender, ved i den hidtil bestaaendes Sted at organisere en Overbestyrelse af Kirke- og Undervisningsvæsenet i dets Helhed. Da denne Sag ikke hidtil var bragt til noget endeligt Resultat, hvilket derimod i 1846 er indtraadt, er det først nu at herom Følgende kan meddeles.

Som bekjendt blev denne Sag først bragt paa Bane ved et af daværende Overlærer, nu Rector og Professor, Mag. Ingerslev, først til den Viborgske, senere til den Aboeskildske Standerforsamling i 1840, og tvende lignende til den sidstnævnte Forsamling af Sognepræst Vorresen og Kand. theol. Frølund, samt af det pædagogiske Selskab i Kjøbenhavn, indgivne Andragender om, at det hele Kirke- og Undervisningsvæsen maatte undergives en egen Overbestyrelse af et særskilt Kollegium, paa samme Maade som dette er Tilfældet i flere fremmede Lande, navnlig Preussen og andre Stater i Tyskland. Efterat begge Standerforsamlinger havde indgivet Petitioner i samme Retning, blev, som bekjendt, i Februar 1841 en Kommission allernaadigst nedsat til Sagens Undersøgelse, bestaaende af tvende af Kancelliets Medlemmer (Drsted, Holm), et af Universitetsdirektionens (Kolderup-Rosenvinge), Biskop Mynster og Professor Clausen. Denne Kommission, som indgav sin Betænkning i November s. A., havde ikke været enig i sine Anskuelser, idet Minoriteten ubetinget erklærede sig for det af Standerforsamlingerne udtalte Dusse, menende, at Kirke- og Undervisningsvæsenet er af en saa ejendommelig Bestaaenhed og af en saadan Vigtighed, at det turde have Krav paa en med dets Løve alene beskæftiget og efter dets Løve alene sammensat Overbestyrelse; hvorved det dog ikke anstaaes ubetinget nødvendigt, at Gudsårde og Opdragelsesmand havde Sæde i Overbestyrelsen, kun at de ikke udelukkedes fra Valget, og at de retslige Medlemmer havde Lejlighed til at beskæftige sig med Kirke- og Undervisningsvæsenet alene; at det højere og lavere Undervisningsvæsen ikke bør være adspiltet mellem tvende forskjellige, men først ved at forenes under en sagkyndig Overbestyrelse kunne tilberoliger sammenholdes og bringes til den rette Udvikling; endelig at den yttrede Frygt for, at en Overbestyrelse som den paataante ikke tilstrækkelig vilde vide at tage Hensyn til de menigdommelige Forholde og Borgernes pengelige Interesser, eller den borgerlige Frihed ialmindelighed, naar disse henhørte under en forskjellig Overbestyrelse, ingenlunde vilde være grundet; hvorimod Majoriteten antog, at der ikke var tilstrækkelig Grund til den foreslaaede Forandring, der endog kunde have sine store Betænkneligheder: hvad Sammensætningen af Overbestyrelsen angaaer, vilde formentligen Retsskyndige være i enhver Henseende ligesaa vel, om ikke bedre stiftede til deri, ogsaa for Kirke- og Skolevæsenets Vedkommende, at indtræde, som Gudsårde eller Skolemand; det kunde ikke erkjendes, at det højere og lavere Skolevæsen skulde staae i en saa uadskillig Forbindelse, at de nødvendigen burde fortere under samme Overbestyrelse, eller at dette kunde anses som Betingelse for begges rette Udvikling; det antoges endelig at ville medføre megen Forvikling og Ulempe, dersom de her omhandlede Anliggender i Overbestyrelsen vare adskilte fra alt hvad der angaaer de meniglige og øvrige borgerlige Interesser, hvormed Skole- og Kirkevæsenet kommer i idelig Berøring,

om navnlig den Myndigheden til i modende Tilfælde at indgribe i den borgerlige Frihed fulde tillægges et Kollegium som iøvrigt Intet havde med hine Interesser at gjøre, og det paavistes herved, at man ikke i denne Henseende kan hente en sikker Analogi fra de oven berorte fremmede Stater, hvor Forholdene og den administrative Organisation i flere Henseender ere anderledes end hos os. Skjønt saaledes Pluraliteten ikke kunde erkjende, at den foreslaaede Adskillelse af Overbestyrelsen anbefalede enten af en Fornuftnødvendighed eller en indlysende Hensigtsmæssighed, indrømmede den dog, at en egen Overbestyrelse af Kirke- og Undervisningsvæsenet vilde have flere betydelige Fordele, og i den Forudsætning, at disse muligens kunde opnaaes uden at man udjatte sig for de ommeldte betænkkelige Følger af en fuldkommen Afsondring, forenedes den hele Kommission om en fælles Indstilling, der gik ud paa, at Kirkevæsenet og det samlede Skolevæsen skulde henlægges under en Overbestyrelse, som vel paa en vis Maade udgjorde et særskilt Kollegium, men som dog sattes i en saadan Forbindelse med Kancelliet, at de Kirke- og Skolefager af særdeles Betydning eller Vanskelighed der gribe ind i de almindelige borgerlige Forholde, kunde behandles af begge Kollegier i Førelse. Det samlede Kollegium kunde passende føre Navn af Kancelli-, Kirke- og Undervisnings-Kollegiet, den ene Afdeling af Kirke- og Undervisnings-Kollegiet, den anden fremdeles af Kancelliet; hin maatte bestaae af en Direktør og 3 Departementschefer, en for Kirkevæsenet og det lavere Skolevæsen, en for Universitetet og det højere Skolevæsen, en for kameralistiske Sager og Revisionsvæsenet. Formentligen maatte nogle af Medlemmerne, navnlig Direktøren, være dygtige og erfarne Retskyndige, men det vilde ikke være nødvendigt at samtlige Medlemmer toges af denne Klasse, hvorimod det netop maatte anses som en Fordel, at man i Henseende til Valget her var mindre bundet. Gejstligheden maatte iøvrigt i enkelte Forretningssgrene vedblive at staae under det egentlige Kancellikollegium, saasom med Hensyn til Fattigvæsenet, Vagdsvæsenet, det Præsterne paaliggende Tilsyn med Kirkebøgerne osv., med Hensyn til Egteskabers Stiftelse og Mægling i Egteskabsfager m. v. Ligeledes maatte Tilsynet med Præsien og hele Rægsdomsvæsenet derunder forblive. De Grene af Undervisningsvæsenet som nu hverken henligge under Kancelliet eller Direktionen, saasom Forst-, Veterinar- og Militærundervisningen, burde vel rettest henlægges under det nye Kirke- og Skolekollegium, ligesom dette og syntes ensfælt med de flere videnskabelige Samlinger eller Anstalter som nu bestyres af andre Autoriteter, saasom det kongl. Bibliotek, Kunst-Akademiet, Mynt- og Medallic-Kabinetet. Begge Afdelinger af det samlede Kollegium maatte have en fælles Præsident, der skulde vedblive at føre Direktoratet over det egentlige Kancelli, og som maatte kunne tage Sæde i Kirke- og Undervisningskollegiet, saa ofte han dertil fandt Anledning, ligesom og efter Omstændighederne forlange Sagerne foretagne i det samlede Kollegium. Men iøvrigt maatte Kirke- og Undervisningsvæsenet i det Hele betragtes som et for sig bestaaende Kollegium, saaledes at navnlig dets Sager af dets Direktør eller første Medlem maatte foredrages for Kongen i Statsraadet eller i Kabinettet, hvorhos dog de vigtigere af dets Foranstaltninger kunde forud meddeles Præsidenten. Ligeledes maatte alle Breve til Kollegiet aabnes af Direktøren, der vilde have at konferere med Præsidenten, forsaavidt han fandt at en Sag eguede sig til at forhandles i det samlede Kollegium.

Medens Kommissionens Pluralitet erklærede, at den dog ikke turde nære nogen aldeles fast Overbevisning om, at det tilsigtede Maal paa den antydede Vej vilde naaes, bemærkede Minoriteten udtrykkelig, at den for sit Vedkommende kun troede at burde tiltræde det fremførte Forslag i den Formening, at en saadan Ordning af Sagen dog vilde være et væsentligt Skridt hen imod en mere tilfredsstillende Bestyrelsesform, som paa en naturlig Maade turde forventes at ville forberede Overgangen til et aldeles selvstændigt Kollegium for Kultus og Undervisning.

I den af den kongl. Universitetsdirektion under 31 December 1841 afgivne Betænkning i Sagen yttede Denne, at Den vel fandt den Ide hvorpaa Stændernes Petition gik ud i sig saa tiltalende, at den nødvendigen maatte fremkalde et levende Dulle om, at de Hindringer som de faktiskke Forholde stillede vejen for dens Realisation kunde bortryddes; men Direktionen opfaste derhos Tvivl, om ikke det Ideal af en fuldkommen Organisation af det samlede Undervisningsvæsen som egentlig laae til Grund for den foreslaaede Forandring, var saa' ophejet over, haade hvad der nu i Virkeligheden nogetsteds antræffes, og hvad man for Tiden er istand til at naae, at man, ved at forfølge samme med altfor ivrig Altraa, udsætter sig for Misgreb og for at tabe endel af det som kunde være opnaaet ved hensigtsmæssig Benyttelse af de Midler der staae til Raadighed; Direktionen henholdt sig, hvad de personlige Kvalifikationer for Overbestyrelsens Medlemmer

angaar, i det Hele til hvad af Kommissionen i denne Henseende var udviklet, tilføjende alene nogle Bemærkninger til Dplysning om, hvorledes umiddelbar Sagtyndighed hos Overbestyrelsens Medlemmer ej alene ikke var aldeles nødvendig, men endog kunde blive af mindre heldig eller gavnlig Indflydelse; at Kirke- og Almueskolevæsenet ikke kunde adskilles, ansaae Den for afgjort; men med Hensyn til Spørgsmaalet, om de burde forbindes med det højere Undervisningsvæsen, henholdt Den sig dels til den nysberørte Tvivl om Muligheden af, nu og i den nærmeste Fremtid at kunne organisere et Undervisningsvæsen som blot nogenlunde kunde nærme sig til det fremsatte Ideal; en fuldstændigere Forbindelse mellem Almueskolerne og de lærde Skoler vilde udkræve væsentlige Forandringer i de sidstes Organisation, hvis Iværkførelighed var tvivlsom, ligesom Vanskeligheder i pengelig Henseende, der maasse end ikke lode sig overvinde; dersom Almueskolevæsenets Adskillelse fra Kancelliet skulde finde Sted, antoges det for afgjort, at den maatte omfatte samtlige dette Undervisningsvæsen vedkommende Forholde, altsaa ogsaa de pengelige, eller Fastfættelsen og Reguleringen af de Menigafgifter hvorved Skolevæsenet skal vedligeholdes; men hvorvidt de i denne Henseende med Adskillelsen forbundne Vanskeligheder og Betæneligheder lode sig bære, troede Direktionen at maatte aldeles overlade til Kancelliet, der havde det nøjeste Kjendskab til samtlige herhen hørende Forholde. Det samme var Tilfældet, forsaavidt det ved Kirkevæsenets Adskillelse fra Kancelliet nødvendigen maatte antages, at ogsaa Administrationen af de dermed uadskillelig forbundne kommunale formuelige Forholde maatte gaae over til det ny Kollegium. Ifølge deraf troede Direktionen at maatte ytre sin Mening derhen, at skjønt Den ikke turde dele de i Stændernes Andragender udtalte Forventninger om de Fordele et særegt selvstændigt Kollegium for Kultus og Undervisning vilde yde, fremfor den nugældende Ordning af disse Anliggender, saa antog Den dog, at Organisationen af et saadant Kollegium, baade paa Grund af de Hensyn der kunde bestemme Valget af dets Medlemmer, og paa Grund af den Lejlighed som vilde blive givet disse til udelukkende at ofre de Anliggender der usøgkelig staae i en vis Slægtfæbsforbindelse, deres Evner og deres Tid, vilde kunne yde Fordele, fra den videnskabelige Side betragtet store nok til at motivere Planens Iværkførelse, forudsat, at den Adskillelse og Deling af Bestyrelsen af de borgerlige og navnlig menigdommelige Forholde, som deraf maatte blive en nødvendig Følge, kunde iværkfattes uden at udsætte for Ulemper der vilde overveje hine Fordele, hvorom Direktionen ikke turde have nogen bestemt Mening.

Derimod erklærede Direktionen sig paa det Stærkeste imod den Middelvej som af Kommissionen var foreslaaet. Den befrygtede, at en saa kompliceret Organisation, istedetfor at fremme eller lette Forretningernes Behandling, tværtimod let vilde medføre Rivninger og Sammenstød; at Indretningen, som en temporær Foranstaltning og en halv Forholdsregel, ikke turde gjøre Regning paa den offentlige Stemmes Bisald, og det syntes saaledes højt betænkeligt at foretage en Forandring i en saa vigtig Sag der ikke vilde tilfredsstillende Nogen, for hvis Følger heller ikke Nogen i Kommissionen havde villet indestaae. Direktionen gjorde derhos opmærksom paa flere særegne Omstændigheder der let kunde volde Vanskelighed eller Ulempe, navnlig, at medens de tre Departementschefer i Kultus- og Undervisningssektionen maatte antages ikke tillige at kunne have Sæde i Justitssektionen, vilde formentligen Intet være til Hinder for, at Direktøren, som intet Departement skulde tildeles, og som efter Planen skulde være en dygtig og erfaren Retskyndig, ogsaa kunde være Medlem af denne, men ved en saadan Kombination af begge Poster vilde en af de største ved Planen beregnede Fordele, med Hensyn til det ny Kollegiums vigtigste Medlem, just blive uopnaaet, ligesom det vilde være aldeles tilfældigt, om saadan Kombination vilde blive til Fordel eller Skade for Undervisningssektionen; fremdeles syntes Forholdet mellem Kultussektionens Direktør og det samlede Kollegiums Præsident at maatte blive af en saa delikat Natur, at en heldig Udvikling af Forretningsforholdet mellem begge Sektioner mere end ønskeligt vilde være afhængig af Tilfældigheder; dersom saaledes f. Ex. Direktørens Referat af Sagerne for Kongen skulde indskrænkes til de Sager der alene havde været forhandlede i Sektionen, medens de Sager der havde været Gjenstand for Forhandling i det samlede Kollegium skulde refereres af Præsidenten, lod det sig tænke, at denne ved at inddrage Sagen under en saadan fælles Forhandling kunde tilegne sig en Indflydelse der kunde stille den ny Sektion ved en Del af dens Selvstændighed; navnlig kunde en Tvivl i denne Henseende opstaae ved gejstlige Embeders Besættelse, idet Adskilligt kunde tale for, at Justitssektionen, hvorunder en Del af Gejstlighedens Forretninger maatte vedblive at fortere, ikke blev uden Indflydelse herpaa. Dersom overhovedet, saaledes som i Planen antydet, Sagernes Fordeling mellem den ny Sektion og det samlede Kollegium skulde

overlades til en gjensidig Overenskomst mellem Direktøren og Præsidenten, vilde formentligen heri ligge Spiren til mange Forvixlinger og Sammenstød, hvis Følger meget vilde beroe paa tilfældige Omstændigheder. Forsaavidt endelig, ifølge Planen, en Mængde til Gejstligheden hørende Anliggender skulde forblive under Justitsafdelingen, vilde — for ikke at tale om den Synderlighed, at den egentlige videnskabelige Afdeling i Kancelliet end ikke skulde have Del i Præsfejager — indtræde en Adskillelse mellem nærbeslagtede Anliggender som efter Direktionens Anskuelse turde være mere betænkelig, end den Adskillelse som nu finder Sted mellem det højere og det lavere Undervisningsvæsen. Da nu de mange Forvixlinger, der saaledes uundgaaeligen vilde ledsage den ny Bestyrelse gennem dens Udvikling, ogsaa vilde afficere Bestyrelsen af det højere Undervisningsvæsen, der allerede har den Form som de stænderske Andragender gif ud paa at erholde for de øvrige, og der saaledes skulde opoffre denne Bestyrelsesform, som tilfredsstiller Alle, for at modtage en anden for hvis Henjigtsmæssighed Ingen tør indestaae, troede Direktionen paa dettes Vegne ikke at turde undlade at udtale sig imod Kommissionens Forslag, hvorimod Den maatte dele Stændernes Ønske om et aldeles selvstændigt Kollegium for Kultus og Undervisning; men hvis dettes Oprettelse skulde være forbundet med uovervindelige Vanskeligheder, maatte Den finde den nærværende Organisation langt bedre og sikkrere, end den af Kommissionen foreslaaede.

Ved Sagens Forhandling i Kancelliet blev Resultatet ogsaa der aldeles imod den omhandlede Dverbestyrelse af Kirke- og Skolevæsenet; og hvad angaaer den foreslaaede Fordeling af Kollegiet i to Hovedafdelinger, udtalte Kancelliets Pluralitet sig ligesaa bestemt derimod, som Universitetsdirektionen.

Efterat Sagen af Kancelliet var bleven Hans Majestæt allerunderdanigst foredraget, afgav Allerhøjstsamme følgende, begge Kongerigets Stænderforsamlinger i 1842 meddelte, Beslutning:

Uagtet særdeles Meget taler for det Princip paa hvilket Vore tro Provindsstænder have grundet deres allerunderdanigste Petition om en Forandring i Kirke- og Undervisningsvæsenets Dverbestyrelse, have Vi dog, ved at gjenneemgaae de Betænkninger som desangaaende ere afgivne, dels af en dertil under 11te Februar f. A. allernaadigst anordnet Kommission, dels af Vort Direktion for Universitetet og de lærde Skoler, og endelig af Vort danske Kancelli, ikke kunnet andet end erkjende Betydningen af de praktiske Vanskeligheder og Betænkligheder som kunne møde ved den af Stænderne anbefalede Afsondring af Dverbestyrelsen for Kirke- og Undervisningsvæsenet fra Bestyrelsen af de øvrige borgerlige Forholde, hvormed samme komme i idelig Berøring. Vi finde Os derhos saameget mindre foranledigede til for Tiden at tage nogen endelig Beslutning desangaaende, som det ialtsald er ønskeligt, at hvad der i saa Henseende anordnes for Vort Kongerige, ligeledes maatte kunne gjøres gjældende for Vore Hertugdømmer. Vi have derfor ladet Vort slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli underrette om Alt hvad der hidtil er forhandlet i denne Sag, samt paalagt det, efter at have korresponderet med den slesvig-holstenske Regjering og andre vedkommende Autoriteter, at afgive Betænkning saavel over Sagen i det Hele, som isærdeleshed over hvorvidt Kirke- og Skolevæsenet i alle Statens Dele maatte kunne underlægges en fælles Dverbestyrelse. Naar derefter de videre fornødne Forhandlinger have fundet Sted imellem begge vore Kancellier, vil Sagen atter blive Os foredraget til endelig allerhøjeste Resolution.

For Hertugdømmernes Vedkommende blev Sagen endelig afgjort i 1844, idet Hans Majestæt paa det slesvig-holsten-lauenborgske Kancellis Forestilling allernaadigst bifaldt, at Sagen sattes i Bero og overensstemmende dermed de i samme Aar forsamlede holstenske og slesvigiske Stænder meddeltes Bested. Men da denne Afgjorelse først fandt Sted i Juni 1844, og der saaledes ikke var Tid for det danske Kancelli til atter at behandle Sagen inden de danske Stænderforsamlings Sammenkaldelse, har Afgjorelsen for Kongerigets Vedkommende først fundet Sted i 1846. Ved de under 10de Juli og 13de October d. A. udstedte allerhøjeste Bekjendtgjørelser til begge de danske Stænderforsamlinger blev nemlig overensstemmende med en under 24de Juni næstforhen afgivet kongelig Beslutning, følgende tilkjendegivet:

Med Hensyn til det af Vore tro Stænder i 1840 allerunderdanigst indgivne Andragende om en Forandring i Kirke- og Undervisningsvæsenets Dverbestyrelse, ville Vi allernaadigst have Dem meddelt, at Vi, efterat denne Sag atter har været Os foredraget til endelig allerhøjeste Resolution, have, i Genhold til hvad Vi allerede i

Vor allerhøjeste Befjendtgjørelse af A4de Juli 1842 have udtalt angaaende de Betænkeligheder og praktiske Vanskeligheder der ere forbundne med en Afsondring af Overbestyrelsen for Kirke- og Undervisningsvæsenet fra Bestyrelsen af de øvrige borgerlige og kommunale Forholde, hvormed samme komme i idelig Berøring, ikke for Tiden fundet Os allernaadigst foranledigede til at gjøre nogen Forandring i de i foranførte Henseende gjeldende Bestemmelser. Dog have Vi allernaadigst bifaldet, at Vort Kancellis Overbestyrelse, forsaavidt Skolevæsenet angaaer, ikkun skal omfatte de kommunale Skoler, Friskoler og Borgekoler, der enten ganske eller tildeels bestaae ved Tigning paa Kommunens Beboere, hvorimod de øvrige offentlige Skoler der have højere Undervisning til Gjenstand, hvad enten de bestaae ved særegne dertil henlagte Fonds eller tillige ved et engang for alle særlig bestemt aarligt Bidrag af vedkommende Kommune, skulle henlægges under Vor Direktion for Universitetet og de lærde Skoler. Angaaende Gjennemførelsen heraf have Vi paalagt Vort Kancelli at korrespondere med nysnævnte Direktion, ligesom Vi fremdeles have paalagt Kancelliet, efter foregaaende Underhandling med denne, at indkomme med nærmere allerunderdanigst Forslag om, hvorledes Tilsynet med de private Skoler kunde ordnes efter lignende Hensyn til den Grad af Undervisning som meddeles i samme.

Medens saaledes, ifølge denne Afgjørelse af Sagen, de af Stænderne udtalte Ønsker om en mere gennemgribende Forandring af Overbestyrelsen, uagtet den levende Interesse for Sagen som Hans Majestæt selv har lagt for Dagen, og uagtet den Understøttelse der fra saa mange Sider er bleven samme til Del og som vistnok kan antages at være Udtrykket af den almindelige Stemning, ere fødte paa saa betydelige Vanskeligheder, at de ikke have kunnet opfyldes, men i det Væsentlige Alt er forblevet ved det gamle, er Sagen dog ikke blevet aldeles uden Udbytte, idet Overbestyrelsen af det højere Undervisningsvæsen har faaet, om end ikke en betydelig, dog en noget udvidet Virkefreds, hvilket udentvilt tør ventes at ville have en gavnlig Indflydelse, der maaske endog i Tiden turde blive af større og større Udstrækning, og saaledes i det nu fremkomne Resultat indeholdes Spiren til en, hvad Skolevæsenet angaaer, heldigere Udvikling i Fremtiden; thi ligesom de Kundskabskoler der herefter ville være at underlægge Universitets-Direktionen vel tør antages snarere at ville kunne hæves til et højere Trin, end om de vare forblevne under den hidtilværende Overbestyrelse, saaledes tør det udentvilt og formodes, at vedkommende Menigdomme og Autoriteter ville vise en Tilbøjelighed og Stræben efter at see de af dem bestyrede højere Skoler underlagte den med Værdomsfæle sættes Overbestyrelse, og saaledes mere og mere bestræbe sig for at see tilvejebragte de Betingelser som dertil ville udfordres, saa at den ny Tingenes Orden turde medføre en lovende Udsigt til at see flere og flere Skoler hævede til et højere Trin end hidtil. *)

Efterat Kancelliet, ved at meddele Direktionen den ovennævnte kongelige Beslutning af 24de Juni 1846, havde forlangt Dens Betænkning, navnlig angaaende den i Helsingør bestaaende Kundskabskole og den borgerlige Kundskabskole i Nyborg, om hvilke to Skoler der for Kjøbstædernes Vedkommende formentligen alene vilde kunne være Spørgsmaal, erklærede Direktionen sig, efterat have modtaget de fornødne Oplysninger, ved Skrivelse af 24de Oktober, enig med Kancelliet i, at den første af de nævnte Skoler ifølge den kongelige Bestemmelse burde overgaae under Direktionens Besjort, hvorefter dette er steet i Januar 1847. Derimod erklærede Direktionen i Skrivelse af 12te Januar, at Den ikke skjønnede, at den borgerlige Realskole i Nyborg, enten i Henseende til Undervisningsplan eller de den tillagte Pengemidler, kunde siges at befinde sig paa et saadant Standpunkt, at den burde jortere under Direktionen, og Kancelliet erklærede under 28de næstefter, at Det Intet havde at erindre imod, at denne Skole indtil videre forbliver under Dets Overbestyrelse.

En anden Kundskabskole har Direktionen dog modtaget foruden den Helsingørske,

*) Ligesom Stændernes Petitioner i 1840 og 1842, med de samme forudgaaende Forhandlinger, findes i Stændertidenderne paa sine Stæder, saaledes indeholder "Ny Kollegialtidende" for 1846, S. 705—954 en udførlig Fremstilling af den nedfattede Kommissions Betænkning og alle de senere Forhandlinger i Sagen i Forbindelse med en kritisk Imødegaaen af det af Professor Clausen i 1844 udtvorne Skrift: "Om Bestyrelsen af Kirke og Skole i Danmark".

nemlig den Realskole som i Bordingborg er bleven oprettet i den nedlagte lærde Skoles Sted, hvilken begge Kollegier vare enige i at burde henhøre under Direktionen; men denne Skole er først i 1847, paa derom af Direktionen nedlagt allerunderdanigst Forestilling, bleven oprettet og traadt i Virksomhed.

Direktionen havde ønsket, at Bestyrelsen af begge Skoler kunde ordnes paa samme Maade, som for de lærde Skoler og Realskolen i Aarhus, at de nemlig, istedetfor under den hidtilsvarende Skoledirektion, stilledes under Stiftamtmanden og Biskoppen som Esorer, men da bemeldte Embedsmænd ikke ønskede at overtage disse Forretninger, er Sagen bleven ordnet saaledes, at begge Skoler uden nogen Mellemautoritet ere stillede umiddelbart under Direktionen, som i alle Sager brevverler enten med Forstanderskabet eller Menigbestyrelsen, eller med Skolens Bestyrer.

Hvad angaaer de Kjøbenhavnske Skoler, havde Kancelliet med Hensyn til den i den kongelige Beslutning bestemte Forhandling angaaende Tilhønet med de private Skoler, i denne Henseende forlangt Betænkning fra Direktionen for Borger- og Almueskolevæsenet her i Staden. Denne havde, idet den ansaae det for misligt, ved Spørgsmaalets Besvarelse at gjøre Udtrykket „højere Undervisning“, som relativt og ubestemt, til Udgangspunkt, og gaaende ud fra den Forudsætning, at det alene er Undervisningens Grad eller Omfang, ikke dens intensve Beskaffenhed, der bør lægges til Grund ved Afgjørelsen af, hvilke Skoler der, som meddelende en højere Undervisning, burde henlægges under Direktionen, troet ved Spørgsmaalets Besvarelse at burde tage Hensyn til, hvilke af de offentlige Skoler der skulde forblive under Kancelliets Overbestyrelse, og Direktionen var i denne Henseende kommet til det Resultat, at den Undervisning der meddeles i de i Anordn. for Kjøbstæderne af 29de Juli 1814 og Kancelliets Cirkulære af 29de Februar 1838 omhandlede borgerlige Realskoler eller højere Borgerkoler, samt i de i den dertil hørende Bestemmelse i Anordningen om Borger- og Almueskolevæsenet i Kjøbenhavn af 20de Marts 1844 § 14 Nr. 2, 4 omhandlede Heldagsklasser med en noget udvidet Undervisning, maa betragtes som Maximum for Undervisningens Omfang i de menigdommelige Skoler der fremdeles skulle fortere under Kancelliets Overbestyrelse, og idet Skoledirektionen forment, at det samme maatte gjelde om de private Skoler, saa at de af disse der staae paa samme Standpunkt som de nysnævnte offentlige Skoler, og i hvilke den samme Grad af Undervisning meddeles, burde forblive under Kancelliets Overbestyrelse, antog den, at ligesom de offentlige Skoler hvori en højere Undervisning meddeles maatte henlægges under Universitetsdirektionen, saaledes maatte ogsaa de private Skoler hvis Undervisning gaaer ud over det ovenfor som Maximum for de meniglige Skoler angivne Undervisnings Omfang, eller med andre Ord i hvilke flere end de i Anordningen af 20de Marts 1844 § 14 Nr. 2, 4 nævnte Kærefag, og navnlig flere af de fremmede Sprog end det tyske, optages, fortere under sidstnævnte Direktion. Iøvrigt havde Skoledirektionen udtalt sig for, at de Skoler der vilde blive at henlægge under Universitetsdirektionen fremdeles maatte forblive under dens Resport som Mellemautoritet.

Med Hensyn til disse Skoledirektionens Vittringer bemærkede Kancelliet, at ligesom Bestemmelsen i den allerhøjeste Beslutning af 24de Juni, forsaavidt offentlige Skoler angaaer, ikke direkte kan anvendes paa Kjøbenhavn, hvor ingen Ligning finder Sted, saaledes maatte formentligen ogsaa Analogien af Anordn. om Borger- og Almueskolevæsenet her i Staden af 20de Marts 1844 § 1, forsaavidt denne, foruden de under Militæretaten hørende Skoler, alene unddrager de Skoler der have den egentlige lærde Undervisning til Formaal, fra Skoledirektionens Overbestyrelse og Overopsyn, i Forbindelse med Beskaffenheden af de Realskoler der ere underlagte Universitetsdirektionen, medføre, at der i Anvendelsen af den kongelige Resolution paa Kjøbenhavn maatte ved de i samme omhandlede Skoler, i hvilke en højere Undervisning gives end i Borger- og Almueskolerne, forstaaes saadanne som ved deres Formaal og Indretning gaae ud paa, i de reale Videnskabsfag, navnlig Mathematik, Naturvidenskaberne og Sprogene, at bibringe deres Elever en videnskabelig Dannelse. Kancelliet havde derfor ogsaa antaget, at de i Kjøbstæderne oprettede borgerlige Realskoler, som efter den Plan der i Medfør af Anordn. for Almueskolevæsenet i Kjøbstæderne af 29de Juli 1814 § 74 maa ligge til Grund for samme, ikke kunne henføres til egentlige videnskabelige Realskoler, fremdeles maatte forblive under Kancelliets Tilhyn. Som Følge heraf vilde der da, hvad Kjøbenhavn angaaer, for Tiden ikke blive Spørgsmaal om nogen af de offentlige Borgerkolors Henlæggelse under Universitetsdirektionen, og hvorvidt dette vilde blive Tilfældet ved Oprettelsen af de højere Borgerkoler der er under Overvejelse, vilde nærmere blive at afgjøre, hvorved Kancelliet dog allerede

nu bemærkede, at man ikke havde tænkt sig, at disse skulde gives en saadan Organisation, at de kunde henføres til videnskabelige Realskoler; og hvad de her i Staden varende private Skoler angaaer, maatte Kollegiet formene, at den Omstændighed, at der i disse ere optagne flere Lærefag, end de der ere Gjenstand for Undervisningen i de i Anordn. af 20de Marts 1844 § 14 Nr. 2, c nævnte Skoler, og navnlig flere af de fremmede Sprog end det tyske, ingenlunde vilde kunne gjøre Udslaget i den omspurgte Henseende, hvorimod Kollegiet efter det Anførte maatte antage (saaledes som ogsaa i et Separatvotum til Skoledirektionens Skrivelse var forment), at kun de Skoler der ifølge de til Grund for samme liggende Undervisningsplaner, efter deres Omfang og Organisation i det Hele, maatte henføres til højere Undervisningsanstalter i den ommeldte Betydning, og saaledes kunde sættes i Klasse med de Kundskabskoler der allerede sortere under Universitetsdirektionen, burde underlægges Sammes Overtillshyn, hvorved de da tillige antoges at maatte udgaae fra Skoledirektionens Rægsfort.

Ved Skrivelse af 21de November erklærede Direktionen sig aldeles enig i disse Rancelliets Dtringer; men da Hans Majestæt ved en senere allerhøjeste Tilkjendegivelse har udtalt en modsat Ansuelse og paalagt begge Kollegier at tage Sagen under ny Overvejelse, ere yderligere Forhandlinger i denne Anledning igjen begyndte i 1847, som formodentlig ville lede til at nogle af de Kjøbenhavnske private Skoler blive henlagte under Direktionen.

I Aarbogen for 1843 (S. 10—12) er omtalt den Forandring som i bemeldte Aar foregik med det Direktionen underlagte Regnskabs- og Kassevæsen, derved at det forhen under Dens umiddelbare Overbestyrelse staaende Bogholder- og Kassererkontor for den almindelige Skolefond og Sorø Akademi's herværende Depositum ophævedes og disse Forretninger henlagdes til Kvæsturfkontoret, hvorved de kom under Kvæstors Bestyrelse som Mellemautoritet, og derhos Revisionen af de lærde Skolers Regnskaber, som hidtil havde været forbundet med Bogholderposten, overdroges til en Revisor alene, som tillige blev Revisor for den almindelige Skolefonds Regnskab og paalagdes at deltage i Sekretariatets Forretninger.

Rigesom ved den førstnævnte Foranstaltning og ved den i 1844 skete Henlæggelse under Kvæstor af Kjøbenhavns Skoles Regnskabsvæsen (hv. s. Aarbog 1844, S. 90) Bestyrelsen af samtlige Direktionen underlagte Stiftelsers Midler, forsaavidt disse befinde sig i Kjøbenhavn, er samlet under Kvæstor med Inspectores quæsturæ, saaledes er i 1846 sket en lignende Gjennemførelse af den anden af de ovennævnte Foranstaltninger, nemlig en **Inddragelse i det under Overbestyrelsen umiddelbart staaende Revisionskontor af Revisionen af samtlige Direktionen underlagte Stiftelsers Regnskaber.**

Denne Revision havde hidtil været fordelt mellem flere forskellige Revisorer, der havde været antagne paa forskjellig Maade. Ved Universitetet bleve saaledes tidligere Regnskaberne reviderede af Inspectores quæsturæ og deciderede af Konfistorium, men efterat et nyt Reglement for Kasse- og Regnskabsvæsenet i Aaret 1806 var emaneret, blev en særegen Revisor ved kongelig Beslutning udnævnt, hvilken Post for Tiden beklædtes af forhenværende Bogholder ved Sorø Akademi's Depositum og den almindelige Skolefond, samt Revisor af de lærde Skolers Regnskaber, Justitsraad J. G. Bloch, med Gage 400 rb. Ved Kommunitetet havde derimod en særegen Revisor været antaget af det theologiske Fakultet, og da denne Post i 1814 var ledig, formaade Direktionen, som allerede dengang erkjendte Vigtigheden af at samle Revisionen af de med hinanden saa nær beslægtede Stiftelsers Regnskaber under samme Mand, Fakultetet til at overdrage Revisionen af Kommunitetets Regnskaber til Universitetets Revisor, Justitsraad Bloch, som herfor oppebar 200 rb. aarlig, hvorved saaledes bevirkedes en Forening af Revisionen af Universitetets og Kommunitetets Regnskaber, en Forening som dog kun var tilfældig, saalænge Afgjørelsen udgik fra forskellige Autoriteter. Under samme Revisor var og siden den polytekniske Lærestalts Oprettelse henlagt Revisionen af dennes Regnskaber og senere af Institutet for Metalarbejdere, uden videre Godtgjørelse. Ved Sorø Akademi havde tidligere Revisionen af de flere samme vedkommende Regnskaber været fordelt mellem flere Revisorer, idet navnlig den Forstregnskaberne havde en, Gods- og Hovedkasseregnskaberne en anden Revisor, hvilke sidste senere vare overdragne den i 1837 som Rancelliraad entledigede Rancellist i Direktionens Sekretariat Neberg, der Aaret efter ligeledes afgik som Revisor. Men efterat ved

kongl. Beslutning af 14 Maj 1836 Kasse- og Regnskabsvæsenet her var bleven ordnet paa samme Maade som senere ved Universitetet, idet en egen Kasserer og Bogholder bleve ansatte under det samme umiddelbare Tilsyn af Akademiets Inspektør, som ved Universitetet føres med dettes Regnskabsvæsen af Kvæstor, var ogsaa Revisionen af samtlige Søreste Regnskaber, samt af hvad der vedkommer Akademiets Depositum i Kjøbenhavn, efterhaanden bleven samlet hos en Revisor, nemlig Kontorchef under Rentekammeret Kammerraad Svendsen, som herfor havde oppebaaret et Honorar af ialt 540 rb. aarlig (nemlig 400 rb. for Gods- og Hovedkasseregnskaberne, 100 rb. for Forstregnskaberne, 40 rb. for Teglværksregnskaberne). Hvad endelig det lærde Skolevæsen angaaer, da bleve de enkelte Stølers Regnskaber tidligere og endnu efter Pl. 12 Decb. 1806 reviderede af vedkommende Stiftsrevisorer og deciderede af Stiftsøvrighederne; men efterat disse Regnskabers Revision og Decission ved Fdn. 7 Nov. 1809 § 128 var henlagt under Direktionen, blev Revisionen af dem alle forenet under en Revisor, nemlig Bogholderen for den ifølge kongl. Beslutning af 22 Maj 1807 oprettede almindelige Skolefond, men hvoraf da fulgte, at Revisionen af dennes af Bogholderen aflagte Regnskab maatte overdrages en anden Mand, som for denne Revision oppebar 60 rb. Denne Revision var senere overdraget den ovenanførte Kammerraad Svendsen (der saaledes for samtlige ham overdragne Revisioner nød et Honorar af 600 rb.), indtil den ved Bogholderiets Overgang til Kvæsturen i 1843 blev, som oven anført, forenet med Revisionen af Skoleregnskaberne. Endnu maa bemærkes, at det med Kærdoms-skolevæsenet forbundne Odense Fællestift hidtil, saaledes som ogsaa i Fdn. 7 Nov. 1809 § 130 fastsat, har gjort en Undtagelse fra den for de øvrige Skoler og Fonds gjeldende Regel, idet samme revideres af Stiftsrevisor for Dyens Stift mod særskilt ved det nugjeldende Regulativ for Fællestiftets Regnskabsvæsen af 12 Maj 1828 bestemt Honorar af 150 rb. aarlig, hvormod Decissionen er hos Direktionen. Rimeligvis vil denne Revision, saasnart Lejlighed dertil gives, ligeledes blive henlagt under det fælles Revisionskontor.

Det kunde ikke være andet, end at en saadan samlet Revision af en Mængde saa nær beslagtede Regnskaber maatte yde væsentlige Fordele fremfor den tidligere Indretning, da Revisionen udføres af mange forskellige Mænd. Ved at gjenneaae Regnskabernes Enkeltheder, vil Revisor mere end nogen Anden have Lejlighed til at gjøre de i Regnskabet givne Resultater af de enkelte Indtægts- og Udgiftposter til Gjenstand for Betragtning og Undersøgelse; har en Indtægtskilde givet et paafaldende ringe Udbytte, har en eller anden Foranstaltning eller Indretning, et eller andet Arbejde, medført en ualmindelig stor Bekostning, da vil det igjennem Regnskabet ikke kunne undgaae Revisionens Opmærksomhed, naar denne er hvad den bør være; men det er klart, at Revisionen af flere ligeartede Stiftelses Regnskaber maa give Revisor en i høj Grad foreget Lejlighed til at vinde Erfaring om det Hensigtsmæssigste og Bedste, og, hvad der er af største Betydning, Lejlighed til at give sine Grindringer Vægt ved at kunne paavise deres praktiske Anvendelighed, ved at paaberaabe sig hvad der andre Steder, efter de der aflagte Regnskaber, er indført og iværksat. Saaledes vil f. Ex. en eneste udmærket Regnskabsfører ved en af Skolerne, der aflægger sit Regnskab i en monsterværdig Form og Orden, give Revisor en god Anledning og Anvisning til at kunne faae Forskrifter gjorte gjeldende som kunne føre til lignende Hensigtsmæssighed ved samtlige øvrige Skølers Regnskaber. En eneste Rector med fortrinligt administrativt Talent, der ved at forbinde Husholderiskhed med Omhu for Skølenes Løb i de mange Anliggender hvorefter Regnskaberne give Oplysning, kan gjennem en opmærksom og nidkær Revisor komme til at stifte Gavn for samtlige øvrige Skøler, der ved Oplysninger og Forskrifter fra Revisionens og Kollegiets Side ville blive bragte til at optage de samme Foranstaltninger, den samme Fremgangsmaade, som andetsteds har bestaaet sin Prøve.

Ligesom dette allerede længe ved det lærde Skolevæsen havde vist sin Nytte, saaledes vilde paa lignende Maade den Forbindelse som finder Sted mellem alle de under Direktionen sorterende Stiftelser kunne komme disses Regnskabsvæsen tilgode ved at forene Revisionen af samtlige Regnskaber hos en Revisor. For det Første ere nemlig Vængeregnskaberne for samtlige Stiftelser, uanset disses forskellige Djemed og Organisation, alle i saa mange Henseender ensartede, at de Forskrifter som paa et Sted ere befundne hensigtsmæssige og gavnlige, ogsaa paa andre Steder med lige Nytte kunne anvendes. Hvad der f. Ex. kan foranstaltes for snarest og sikkest at gjøre Kapitaler frugtbringende, for at bevirke prompte Erlæggelse af Renter og andet deslige, kan omtrent lige godt gjøres gjeldende for Skolefondens, Universitetets, Fællestiftets, Legatmassens og Søø Akademi's Kapitaler. Det samme gjælder om Regnskaberne formelle Indretning. Fremdeles ere de ved kongelige Be-

slutninger sanktionerede Planer som ligge til Grund for Godsadministrationen ved Universitetet, ved Kommunitetet og ved Sorø Akademi, saa overensstemmende, at hvad der til at fremme og opnaae de ved disse Planer tilsigtede Formaal ved en i den ene eller anden Henseende fortrinlig Godsadministration foranstattes under den ene Stiftelse, ogsaa ialmindelighed er lige saa anvendeligt under den anden; men en fælles Revisor er ligeledes her det mest hensigtsmæssige Organ gjennem hvilket en fast og almindelig Overensstemmelse i Overbestyrelsen i saa Henseende kan tilvejebringes, medens derimod en Adspaltelse af Revisionen mellem flere Revisorer, ved disses forskjellige Ansuelser, maa lægge Overbestyrelsen, der umuligen kan offre Regnskabet og Administrationens Enkeltheder sin udelte Dyrksomhed, Hindringer iveness for konsekvent at bringe de hensigtsmæssigste For skrifter i Anvendelse paa alle de Steder hvor dertil vilde være lige Anledning. Til alt dette kommer endnu en meget væsentlig Omstændighed, der i høj Grad gjør det ønskeligt, at have Revisionen i den muligt umiddelbare Forbindelse med selve Direktionen, den Omstændighed nemlig, at Revisionen ingenlunde indskrænker sig til at gennemgaae og kontrollere de samlede aarlige Regnskaber. Ved Stiftelser af saa kompliceret og omfattende Virksomhed, som de der høre under Direktionens Overbestyrelse, ved Bestyrelsen af de dertil hørende saa betydelige Kapitalmasser og ved Administrationen af saa vidt udstrakte Gods, foresalder uafbrudt en Mængde Sager, der enten ganske henhøre under Budgets og Regnskabsvæsenet, eller dog staae i saa nøje og uadskillelig Forbindelse med samme, at de udkræve en speciel Revision som Forberedelse til deres Afgjørelse, og at denne saakaldte løbende Revision udføres af vedkommende Revisor, er aldeles nødvendigt saafremt en nøjagtig og fast Orden skal opnaaes og vedligeholdes i den formuelige Administration og det hele Regnskabsvæsen. Man havde i denne Henseende haft tilstrækkelig Lejlighed til at erfare, hvilke Fordele det medfører, at den løbende Revision udføres ved en af Direktionens egne Kontorembudsmand, og hvilke Ulemper der flyde af at denne Revision er fjernet fra Direktionen: medens i hint Tilfælde Revisor i selve Expeditionskontoret har en let Afgang til alle Sager i hvilke han behøver at søge nogen Oplysning, og umiddelbar Afgang til mundtligten at foredrage Kollegiet ethvert mødende Tilfælde i hvilket han attraaer at erfare Dets Mening, og paa den anden Side Kollegiet ligesaa let og umiddelbart kan søge alle de Oplysninger som maa hentes fra Revisionen, maa derimod Alt dette i det sidstnævnte Tilfælde, naar Revisionen er adskilt fra Kollegiet, jages tilvejebragt ved Brevverling mellem Revisor og Kollegiet, hvilket medfører en Vidtløftighed, Tidsspilde og Ulejlighed, som kun lader sig anvende i de Tilfælde der henregnes blandt de betydeligere, hvorimod mangen en Bemærkning, mangt et Vink, som den i Direktionens eget Kontor ansatte Revisor vilde have fundet sig foranlediget til at meddele Direktionen, gaaer tabt, fordi det ikke findes passende derom at indlede Brevverling.

Ifølge Alt dette kunde det ikke andet end anses for, afgjort at vilde være i de Direktionen an betroede vigtige Stiftelsers og den disse omfattende Administrations Lær og Interesse, at det umiddelbart under Direktionen staaende Revisionskontor gaves en saadan Udvidelse, at den hele Revision af samtlige Regnskaber, som nu alle decideres af Direktionen, der kunde samles. Hertil frembød sig nu netop en Lejlighed derved, at den ovennævnte Revisor af de Sorøske Regnskaber Kammerraad Svendsen var befordret til højere Embede og saaledes ikke længere kunde beholde bemeldte Revision. Det fandtes da rigtigt nu at iværksætte denne Forandring, paa den Maade at den allerede i 1843 udnævnte Chef for det mindre Revisionskontor ved dettes Udvidelse gaves en forhøjet Lønning, samt den fornødne Medhjælp, ved tvende Assistenten, som han selv antager til at besørge de mere mekaniske Arbejder ved Revisionen. Til at lønne disse, til et Lønningstillæg for Revisionschefen og til Pension til den hidtilværende Revisor for Universitetets og Kællersstiftets Regnskaber, Justitsraad Bloch, af to Trebiedele af den ham tillagte Gage, havde paa meget Lidet nær de fornødne Midler i hvad der hidtil havde været anvendt til Revisionen.

I Aarbogen for 1843 S. 12 er allerede anført, at den da udnævnte Revisor blev ansat med Gage*) 1200 rb.

*) Det er sammesteds forklaret, at ved den da foreslaaede Omregulering af Lønningerne i Revisions- og Expeditionskontorerne var beregnet en Besparelse af 20 rb., men som i Virkeligheden, derved at iførdet for foreslaaede to Rancellister i det sidstnævnte kun ansattes en, forøgedes til 420 rb., hvorved rigtignok er at mærke, at det ved den ommeldte Forandring var forudsat, at Bartpengene til den afgaaende Bogholder og Kassierer skulde overtages af Zinanserne. Da dette ikke skete, har Forandringen i Virkeligheden foranlediget en midlertidig

	Fra forrige Side	1200 rb.
der udredes under Overbestyrelsens Konto, halvt af Sorø Akademi, halvt af den almindelige Skolefond; for Revisionen af Universitetets og Kommunitetets Regnskaber havde hidtil, som oven bemærket, været anvendt af disse Stiftelser		
respektive 400 og 200 rb.		600 —
for de Sorøste Regnskaber af Akademiets Kasse		540 —

ialt 2340 rb.

Ved en ubetydelig Forøgelse af denne Sum, med 60 rb., vilde der nu kunne udredes		
Lønning til Revisionschefen		1600 rb.
Løn til 2 Medhjælpere a 200 rb.		400 —
Pension til Justitsraad Bloch		400 —

2400 rb.

Paa Direktionens, overensstemmende med alt Foranstaaende nedlagte, allerunderdanigste Forestilling blev derefter ved kongelig Beslutning af 29de April 1846

det under Direktionen bestaaende Revisionskontor givet en saadan Udvidelse, at sammes Chef, med Bistand af tvende af ham selv valgte Assistenten, har dels at revidere samtlige aarlige Regnskaber for alle under Direktionens Overbestyrelse hørende Institutter og Stiftelser, dels at besørge den løbende Revision og at deltage i Behandlingen og Expeditionen af de Sager som staae i nærmere Forbindelse med Revisionen, Alt i Overensstemmelse med den Instrur som af Direktionen vil blive ham meddelt.

Chefen for Revisionskontoret Kancelliraad N. K. Bang blev derhos allernaadigst forundt et Gagetillæg af 400 rb. og Direktionen bemyndiget til at lade anwise, som Godtgjorelse for de af Revisionschefen antagne Assistenten, et aarligt Beløb af 400 rb. Justitsraad Bloch blev i Naade entlediget fra den ham betroede Revision med den ovennævnte Pension.

Den ommeldte Instrur er endnu ikke bleven udfærdiget.

I Forbindelse med den anførte Sag angaaende Revisionsvæsenet ved samtlige Overbestyrelsen underlagte Stiftelser, vil det uden tvivl være rigtigst paa dette Sted at omtale en anden ligesaa almindelig Sag, nemlig angaaende **Pensionsvæsenet ved samtlige disse Stiftelser**, hvilket ligeledes i 1846 har undergaaet en væsentlig Forandring.

At disse Stiftelser maatte være forpligtede til, i Tilfælde at de ved dem ansatte Embedsmand blev at tillægge Pension, selv at udrede denne, havde steds været antaget og i Praxis bragt i Udøvelse, længe førend denne Grundsætning ved den kongelige Bestemmelse af 10de Juli 1830 (hv. f. Koll. Tid. f. 1830 S. 643—45) var bleven bestemt udtalt, og alle Pensioner til afgaaede Embedsmand havde saaledes i Reglen steds været udredede af vedkommende Stiftelse selv, saafom senest af Universitetet til den i 1836 entledigede Professore David og endog for en Del til den i 1831 fra den brugsvidenfabelige Lærestalt entledigede Professor Urstin (hvilke Pensioner endnu begge udredes af Reservecens Renter).

For Universitetets Vedkommende stete imidlertid fra denne Regel en væsentlig Undtagelse ved den kongelige Beslutning af 25de Novb. 1836, hvorved det ældre Normalreglement blev approberet, idet derved — uden at herom nogen Indstilling var fremsat af Kollegiet — blev „af særdeles kongelig Naade bestemt, at Universitetetslærerne, naar de formødest Alderdom eller Svagelighed afflediges, skulle, uagtet de ikke have oppebaaret Gage af den kongelige Kasse, have Afgang til Pension af den almindelige Pensionskasse“. Det var i Henhold til denne kongelige Bestemmelse, at da Etatsraad Callisen i 1843 afgik med Pension, denne da blev overtaget af Finanskassen (se Aarb. 1843 S. 56). Og det var ligeledes paa Grund af samme, at der ved Normalreglementet af 1844 ikke blev fastsat nogen Sum til eventuelle Pensioner for selve Universitetetslærerne, men alene for de under-

Forøgelse af Pensionskontoerne for Sorø Akademi og Skolefondene. Imidlertid ere Bortpengene for Kassereren, 1000 rb., ved dennes Bortreise fort efter hans Entledigelse, bortfaldne. Det bemærkes ligeledes ved denne Lejlighed, at den ved Kassererens Bortreise forefundne Kasseangel for Sorø Akademi ved Stiftelseslutningen i hans Bo blev aldeles dækket.

ordnede Betjente, som ikke have saadan Afgang til Pension af Pensionskassen, se Normalreglementets 7de Post (Aarb. 1844 S. 17, 25).

Ogsaa ved den Sorøste Læreanstalt og det lærde Skolevæsen havde i Regelen de afgaaede Embedsmænd altid været pensionerede af Stiftelserne selv; thi at ifølge engl. Beslutning af 9de Aug. 1826*) samtlige paa den almindelige Skolefond da hvilende Pensioner bleve overførte paa Finansernes aftagende Pensionsliste, var kun en ved de daværende særegne Lidsomstændigheder foranlediget overordentlig Foranstaltning, der Intet forandrede i Principet, hvorfor man og efter den Tid begyndte igjen af Skolefondens at bevilge ny Pensioner, hvilke efterhaanden ere saaledes vorede op, at ifølge Budgettet for 1846 Pensionskontoen for den almindelige Skolefond endog var ansat til 20000 rb., ligesom paa Sorø Akademi's Budget findes en lignende Udgift til Beløb 8500 rb. (se forr. Aarg. S. 245, 182).

Hvad derimod angaaer **Enker og Børn** efter afgaaede Embedsmænd, da har stedse den modsatte Regel været fulgt, at nemlig Pensionerne til disse have været henviste til den almindelige Pensionskasse; og at det maatte være dennes Sag at udrede saadanne, synes efter Indholdet af Fdn. 4 Aug. 1788 §§ 1 og 2 neppe heller at kunne være tvivlsomt, forudsat, at Forskriften om Indskud for Enkerne i Enkekassen var efterkommet. Dette forhindrede imidlertid ikke, at der tidligere jævnlig var bleven tilstaaet Enker og Børn Pension, især af Skolefondens, men ogsaa af de andre to Stiftelser, enten ved Siden af en af Pensionskassen tilstaaet Pension, eller i saadanne Tilfælde hvor Vedkommende af en eller anden Grund ikke hertil havde Afgang. Men efterat det ved den ovennævnte kongelige Beslutning af 1826 var, for at komme den almindelige Skolefond til Hjælp, bevilget, at samtlige den da paahvilende Pensioner (til Beløb af omtrent 9000 rb., hvoraf en stor Del var til Enker og Børn) maatte overtages af Finanserne, ophørte aldeles al Bevilgelse af deslige Pensioner af Skolevæsenet, medens der af de to andre Stiftelser fremdeles som forhen i enkelte Tilfælde tilstodes saadanne.

Imidlertid udtalte den daværende Direktion for den almindelige Pensionskasse, i Anledning af en da indkommen Ansøgning om Pension fra Enken efter en Embedsmand ved Sorø Akademi, allerede i en Skrivelse af 1836 til Universitetsdirektionen den Grundsatning, at det maatte anses nærmest at paaligge Læreanstalten, ligesom andre Instituter der ere tillagte særskilte Fonds, af egne Midler at pensionere de derved ansatte og desfra gagerede Betjente og disses **Efterladte**, hvilken Grundsatning den førstnævnte Direktion fandt end mere bestrøket ved den ovennævnte kongelige Bestemmelse af 10de Juli 1830: „at det er offentlige Stiftelsers Sag at pensionere sine afgaaende Betjente, naar disse kvalificere sig til Pension“, og en lignende kongl. Beslutning af 1ste Sept. s. A., hvorved var bestemt, at samtlige de Pensioner der i Fremtiden maatte blive bevilgede de ved den grønlandske og færøiske Handel ansatte Embedsmænd og Betjente, eller disses Efterladte, skulle uden Undtagelse udredes af vedkommende Handelskasse. (Herved er imidlertid at mærke, at den førstnævnte Resolution netop kun omtaler Embedsmænd, ikke disses Efterladte, og saaledes just synes at indeholde et positivt Datum for, at de Efterlattes Pensionering er vedkommende Stiftelse uvedkommende, og at den sidstnævnte Beslutning snarere synes at forkynde sig som en særlig Undtagelse fra en almindelig Regel, som altsaa derved maatte vinde Bestyrkelse, ligesom den ialtsald angaaer et Institut af en saa særegen Beskaffenhed, at neppe desfra kunde gjøres nogen sikker Slutning til andre.) Efter denne Tid er ikke af den almindelige Pensionskasse tilstaaet nogen Pension til Enker eller Børn efter Embedsmænd ved Sorø Akademi (skjønt vel ved Universitetet og Skolerne). Medens nu Universitetsdirektionen ikke undlod ubørligen at udvikle sine Grunde for den modsatte Anskuelse, at Pensioneringen af afgaaede Embedsmænds Efterladte saavel ved Sorø Akademi som de øvrige Den underlagte Stiftelser maatte vedkomme den almindelige Pensionskasse, hvorved Direktionen navnlig henviste til, at naar Spørgsmaalet herom blev allerunderdanigst at foredrage, vilde det være Den som det tilkom, herom at nedlægge Forestilling, udvirkede Pensionskassedirektionen en kongelig Beslutning af 19de Juli 1841, hvorefter Sagen angaaende Pensioneringen af de ved Sorø Akademi ansatte Embedsmænd og disses Efterladte skulde stilles i Vero indtil den allernaadigst nedfattede Kommission til at udarbejde Forslag til en Lov angaaende Embedsmænds og disses Enkers og Børns Pensionering havde endt sine Forhandlinger og derefter endelig allerhøjeste Bestemmelse var afgivet, hvorhos den Enke om hvis Pensionering da var Tale, foreløbigen af Læreanstaltens Kasse blev at tillægge en efter de hidtil gjældende Regler afskåret Pension.

*) Sv. f. Akd. Tdd. I. S. 224.

Efter denne Tid vare ogsaa alle senere tilkomne Pensioner til Embedsmænds Efterladte ved Sorø Akademi forelebigen bleve udrede af Akademiets Kasse.

Saaledes henstod Sagen, indtil den kongelige Finansdeputation i en Skrivelse til Universitetsdirektionen af 20de Nov. 1845 tilkjendegav, at de finansielle Forholde vare af den Veskaffenhed, at man særdeles meget maatte ønske Finanskassens friggjort for den Børde som den ovennævnte kongelige Beslutning af 25de Nov. 1836 angaaende Universitetslærernes Pensionering vilde paabyrde den, ligesom den formentligen kom i Strid med de Grundsætninger hvorefter Finansreformerne foregik i 1840 og 1841. Ved Udarbejdelsen af Normalreglementet af 1841 laae nemlig det Princip til Grund, at ordne de forskjellige Grene af Statsstyrelsen saaledes, at der under enhver af dem samlede Alt hvad der vedkom dens Indtægts- og Udgiftsvæsen, medens det Uvedkommende paa den anden Side sondredes derfra, og at, medens de særskilte Fonds der havde deres Oprindelse fra eller udgjorde Dele af Statskassen, inddroges i denne, derimod de Institutioner med deres separate Indtægter og Udgifter konserveredes og holdtes adskilte fra de øvrige Kollegier og Departementer som i sin Tid vare funderede ved ganske specielle Bestemmelser og havde deres Fonds fra særlige Donationer og Gaver, ifølge og ved hvilke de skulde vedblive at virke til særskilte Statsjemeds Opnaaelse. Hertil hørte Universitetet og dermed i Forbindelse staaende videnskabelige Stiftelser. Men hertil kom endnu et finansielt Hensyn, idet nemlig ved den almindelige Pensionskassens Inddragelse under Finansdeputationen i Aaret 1842 det Tilskud til Normalsummen for Pensioner til afgaaede Embedsmænd, 272200 rb., som Statstjenestens Lørv muligen kunde kræve, ved kongelig Resolution var bleven fastsat til 27800 rb., eller i det Hele til 300000 rb., men Erfaring senere havde vist, at det ej lod sig gjøre at holde Pensioner paa det anførte Punkt, saa at meget betydelige Tilskud havde maattet opføres paa Budgetskontoen for uforudselige og ubestemte Udgifter. Skulde nu denne Konto endvidere bebyrdes med Pensionerne til Universitetets Lærere, som indtil 1836 havde været betragtede som Statskassens uvedkommende, vilde saaledes Pensionerbeløbet, tværtimod Hans Majestæts oftere tilkjendegivne Øttring, komme til end mere at være for Finanskassen.

Finansdeputationen havde paa Grund heraf holdt sig forpligtet til herpaa at henlede Hans Majestæts Opmærksomhed, og andraget paa, at fornævnte kongelige Beslutning maatte ophæves og den omhandlede Pensionering ansæes som Finanskassens uvedkommende og komme til at falde Universitetets Midler til Last, paa selv samme Maade som ved Sorø Akademi og de lærde Skoler. Da det derefter havde behaget Hans Majestæt allernaadigst at bemyndige Deputationen til, efter forudgaaet Brevverling med Direktionen at gjøre nærmere allerunderdanigst Forestilling angaaende Ophævelsen af den omhandlede allerhøjeste Bestemmelse af 25de Nov. 1836, forlangte Deputationen sig Direktionens Øttringer over Sagen meddelte.

I sin Svarskrivelse af 25de s. M. bemærkede Direktionen, at Den vel ikke turde ansee sig besøjet til ubetinget at samtykke i, at der allerunderdanigst androges paa at den ommeldte Bestemmelse af 1836 sattes ud af Kraft. Da det imidlertid maatte indrømmes, at samme danner en Undtagelse fra de almindelige Grundsætninger for Pensioneringen af Embedsmænd ved de Stiftelser der underholdes ved særskilte Fonds, og da den Grund der maatte antages at have fremkaldt Bestemmelsen, nemlig Universitetets daværende mislige Fornueforsætning, maatte erkendes ikke længere at finde Sted i den Grad som dengang, vilde Direktionen ikke være uvillig til at indrømme endog mere end Finansdeputationen havde ønsket, mod, som Erstatning for et saadant Offer, at opnaae et andet Gode, hvis Realisation just i Øjeblikket var af stor og indgribende Betydning.

Efterat nemlig, som oven anført, den hele paa det lærde Skolevæsen da hvilende Pensionerbyrde ved den kongelige Beslutning af 9de Aug. 1826 var bleven lagt over paa Finanskassen, var Beløbet af de senere af Skolevæsenets egne Midler bevilgede Pensioner til afgaaede Embedsmænd efterhaanden saaledes opvoret, at Beløbet's Udredelse, over 18000 rb., havde været særdeles trykkende. Ved de anstillede Betragtninger over, hvad der vilde behøves til, i det førstnævnte Omfang at gennemføre den lange attraaede, nu allernaadigst befalede og tilbøys paabegyndte, Forbedring af det lærde Skolevæsen, havde det vist sig, at dens Iværksættelse vilde møde en uoversigtelig Hindring i Udredelsen af dette Pensionerbeløb, hvorimod der, naar Skolevæsenet kunde blive befriet for denne Børde, vilde kunne paavises Møjligheden af, ved Hjælp af dets egne Indtægter at foretage en saadan Omorganisation af Skolerne der turde ventes at ville opfylde alle billige Ønsker; medens denne blot midlertidige og stedsø aftagende Udgift efter al Sandsynlighed ikke vilde betyde-

Igen bevære Statskassen, vilde derimod dens fortsatte Udredelse af Skolevesenets Midler umuliggjøre Reformens Gjennemførelse i det belejlige Øjeblik og muligen foranledige, at dens Iværksættelse aldeles standsedes. Direktionen troede derfor at have Grund til at indrømme, at de med de lærde Skolers Formaal saa nær beslagte og i dettes heldige Bestaaen interesserede Stiftelser til den Ende tilbøde et Offer, og Direktionen var derfor, under Forudsætning af at Finansdeputationen vilde indrømme at der allerundantigst androges paa at det nævnte Pensionsbeleb overtages paa Finansernes aftagende Pensionsliste, villig til fra sin Side at samtykke i, ej alene at fra samme Tid den i allerhøjeste Beslutning af 25de Novbr. 1836 givne Bestemmelse om Universitetslærernes Pensionering af Statskassen maatte hæves og Pensionerne overtages af Universitetet selv, men ogsaa at Finansernes Forpligtelse til, overensstemmende med den almindelige Lovgivning, at overtage Pensionerne til Sorø Akademi's Embedsmænds efterladte Enker og Børn, maatte overtages af Akademiet selv. Beløbet af disse sidste, der siden den ovenanførte kongelige Beslutning af 19de Juli 1844 havde, som oven anført, været forkludsvis udrede af Lærestaltens Kasse, udgjorde henimod 2000 rb. aarlig, og den Sum der i Mellemtiden allerede var udbetalt, hvis Erstatning saaledes vilde bortfalde, omtrent 7300 rb.; men den fremtidige Størrelse af disse Pensioner og af dem der kunde blive at tilstaae afgaaede Universitetslærere, var naturligvis uberegnelig.

Direktionen modtog derefter under 13de Febr. 1846 Meddelelse om, at det paa en af Finansdeputationen nedlagt allerunderdanigst Forestilling havde behaget Hans Majestæt Kongen, under 10de s. M. at beslutte saaledes:

Vi ville allernaadigst, at samtlige Pensioner til Embedsmænd og Betjente under Universitetsdirektionen og ved Sorø Akademi, samt disses efterladte Enker og Børn, fra 1ste Jan. 1846 udredes af de under Direktionens Bestyrelse henlagte Midler, under den Betingelse, at Vor Kasse, foruden fremdeles at udrede det i Aaret 1826 overtagne Pensionsbeløbs Rest, samt de hidtil overtagne Pensioner til Enker og Børn efter Embedsmænd ved Kjøbenhavns Universitet*), overtager paa den aftagende Pensionsliste Vartpengene for dem af de lærde Skolers nuværende Embedsmænd og Betjente som ved den nu forestaaende Reform af samme maatte vorde allernaadigst entledigede.

Jøvrigt forbeholde Vi Os nærmere at bestemme, hvor stort et aarligt Tilskud af Vore Finanser der vil være nødvendigt til Iværksættelsen af denne Reform, hvilket Tilskud dog vil være at nedsætte efterhaanden som det lærde Skolevesens Fond maatte tillade det.

Medens saaledes denne kongelige Beslutning har paalagt Skolevesenet en Byrde hvorom der ved den foregaaende Brevverling ikke havde været Tale, nemlig Pensioneringen af Embedsmænds Efterladte, og ikke har tilstaaet det som Direktionen egentlig havde ønsket og fra sin Side indrømmet, er der dog paa den anden Side givet Skolevesenet Udfigt til af Finanserne at erholde de Tilskud til Reformens Gjennemførelse som maatte blive nødvendige, og det er derhos en meget betydelig Sum der strax er overgaaet paa Finanserne, dels i de ommeldte Vartpenge til de i Anledning af Reformen allerede i 1846 entledigede Embedsmænd, dels i Vartpengene til to ved Bordingborg Skoles Nedlæggelse afgaaede Embedsmænd, hvilke ligeledes ved den kongelige Beslutning af 13de Marts 1846 bleve lagte over paa Finansernes aftagende Pensionsliste. Begge Summer udgjorde ialt 8900 rb.

Det bemærkes, at Beløbet af de Pensioner som allerede indtil Datum (31te Maj 1847) ere bevilgede Embedsmænds Efterladte ved de lærde Skoler, udgjør 560 rb.

*) Ogsaa Statsraad Callens Pension, og de to Trediedele af Professor Ursfus, vedbliver at udredes af Finanserne.